

NACIONALINIS TAPATUMAS LIETUVOS DAILĖS MUZIEJUJE: DVI DAILĖS ISTORIJS VERSIJOS

Austėja Čepauskaitė

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJA

Maironio g. 6

LT-01124 Vilnius

austeja.c@gmail.com

Straipsnyje nagrinėjamas dailės muziejaus kaip nacionalinio tapatumo konstravimo ir palaikymo priemonės vaidmuo. Straipsnio tikslas – apžvelgti nacionalinių dailės istorijos vaizdinių kaitą muziejuje ir atskleisti, kaip kintančios dailės interpretacijos susijusios su besikeičiančia nacionalinio tapatumo samprata. Tyrimo objektas – tapybos kūrinių rinkiniai dviejose nacionalinės XX a. pirmosios pusės dailės ekspozicijose (1988 ir 2009 m.) Lietuvos dailės muziejuje. Nagrinėjama, kokios lietuviško nacionalinio tapatumo sampratos atspindėtos šiose skirtingose politines epochas reprezentuojančiose dailės istorijos vizualizacijose.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: nacionalinis tapatumas, muziejus, XX a. pirmosios pusės Lietuvos dailė, tapyba.

Paprastai muziejus¹ asocijuojasi su vieta, kurioje galima pamatyti nekasdieniško dalykų iš praeities². Įprasta manyti, kad tai erdvė, kurioje saugomi ver-

tingi objektai; vieta, į kurią kartkartėmis dera nueiti savišviesos reikalais³. Akademiniam diskurse muziejai jau keletą dešimtmečių traktuojami ir tyrinėjami ir kaip kolektyvinės atminties nešėjai, „galingi

¹ Čia omenyje turimi nacionaliniai, valstybiniai (t. y. neprivatūs) muziejai. Šia reikšme žodis *muziejus* vartojamas visame straipsnyje.

² Lietuvoje tokie auditorijos tyrimai nėra atlikti, tačiau tikėtina, kad lietuvių atsakymai būtų panašūs į Janet Marstine nurodomus britų atsakymus: „Kai Britanijoje žmonės paprašomi apibūdinti muziejų, daugumai išskyla karalių ir karalienių, šarvų ir ginklų vaizdiniai“; Janet Marstine, „Introduction“, in: *New Museum Theory and Practice: An Introduction*, ed. by Janet Marstine, [s. l.]: Blackwell Publishing, 2006, p. 4.

³ Tarptautinės muziejų tarybos (*International Council of Museums, ICOM*) 2007 m. statute muziejus apibrėžiamas kaip „nesiekianti pelno, visuomenei ir jos tobulėjimui sukurta viešoji institucija, kuri įsigyja, konservuoja, tyrinėja, populiarina ir eksponuoja materialų ir nematerialų žmonijos bei jos aplinkos paveldą edukacijos, tyrinėjimų ir gėrėjimosi tikslams“; *Development of the Museum Definition according to ICOM Statutes (1946–2007)*, [interaktyvus], [žiūrėta 2010-01-04], http://icom.museum/hist_def_eng.html.

SANTRUMPOS

LDM – Lietuvos dailės muziejus

NDG – Nacionalinė dailės galerija

LITERATŪROS SĄRAŠAS

XX a. lietuvių dailės istorija: 1900–1940, t. 1, Vilnius: Vaga, 1982; t. 2, Vilnius: Vaga, 1983.

Abt Jeffrey, „The Origins of the Public Museum“, in: *A Companion to Museum Studies*, ed. by Sharon Macdonald, [s. l.]: Blackwell Publishing, 2006, p. 115–134.

Anderson Benedict, *Įsivaizduojamos bendruomenės. Apmąstymai apie nacionalizmo kilmę ir plitimą*, iš anglų k. vertė Aušra Čižikienė, Vilnius: Baltos lankos, 1999.

Andriuškevičius Alfonsas, *Grožis ir menas lietuvių estetikoje 1918–1940*, Vilnius: Mintis, 1989.

Bialopetravičienė Laima, *Lietuvos dailės muziejus*, [s. l.]: Lietuvos dailės muziejus, 1993.

Cameron Duncan, „The Museum: A Temple or the Forum“, in: *Reinventing the Museum. Historical and Contemporary Perspectives on the Paradigm Shift*, ed. by Gail Anderson, publisher Rowman Altamira, 2004, p. 61–73.

Castells Manuel, *Tapatumo galia*, iš anglų k. vertė Patricija Droblytė, Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2006.

Contemporary Cultures of Display, ed. by Emma Barker, [s. l.]: The Open University, 1999.

Development of the Museum Definition according to ICOM Statutes (1946–2007), [interaktyvus], [žiūrėta 2010-01-04], http://icom.museum/hist_def_eng.html.

Duncan Carol, „Art Museums and the Ritual of Citizenship“, in: *Exhibiting Cultures: The Poetics and Politics of Museum Display*, ed. by Ivan Karp and Steven D. Lavine, Washington DC: Smithsonian Institution Press, 1991, p. 88–103.

Encyclopedia of Nationalism, t. 1, editor-in-chief Alexander J. Motyl, San Diego (Calif.): Academic Press, 2001.

Gaižutis Algirdas, „*Homo Europeus*, Europos kultūros virsmas ir lietuviai“, in: *Kultūrologija*, Vilnius, 2003, Nr. 10: *Kultūriniai tapatumai ir pokyčiai*, sud. dr. Vytautas Berenis, p. 21–38.

Jablonskienė Lolita, „Šiuolaikiška istorija“, in: *Dailė*, 2010/1, [interaktyvus], [žiūrėta 2010-07-01], <http://test.svs.lt/?Daile;Number%28278%29;Article%286760%29>.

Kuzmickas Bronislavas, *Tautos kultūros savimonė*, Vilnius, 1989, p. 20–51, in: [interaktyvus], [žiūrėta 2010-04-01], http://www.moscovia1.narod.ru/archivas/2003_4/lenkinimas.htm.

Marstine Janet, „Introduction“, in: *New Museum Theory and Practice: An Introduction*, ed. by Janet Marstine, [s. l.]: Blackwell Publishing, 2006, p. 1–36.

Mulevičiūtė Jolita, *Modernizmo link. Dailės gyvenimas Lietuvos Respublikoje 1918–1940*, Kaunas: NČDM leidykla, 2001.

Nekrašas Evaldas, „Kritiniai pamąstymai apie Lietuvos užsienio politiką“, in: *Politologija*, Vilnius, 2009, Nr. 2 (54), p. 123–142.

Orišková Mária, „New Grand Narratives in East-Central European Art History?“, in: *Život umjetnosti*, 2003, Nr. 70, [interaktyvus], [žiūrėta 2010-07-01], <http://hart.hr/uploads/documents/422.pdf>.

Putinaitė Nerija, *Nenutrūkusi styga*, Vilnius: Aidai, 2007.

Rindzevičiūtė Eglė, „Identitetas ir saugumas Lietuvos kultūros politikos diskursuose“, in: *Pažymėtos teritorijos*, sud. Rūta Goštautienė, Lolita Jablonskienė, Vilnius: Tyto alba, 2005, p. 11–30.

Umbrasas Jonas, *Lietuvių tapybos raida: 1900/1940 srovės ir tendencijos*, Vilnius: Mokslas, 1987.

Vaitiekūnas Petras, „Lietuva: nuo atgimimo iki Europos Sąjungos“ (pranešimas Lietuvos mokslų akademijos visuotinio susirinkimo sesijoje *Lietuva: nuo atgimimo iki Europos Sąjungos*, Vilnius, 2008-05-27), [interaktyvus], [žiūrėta 2010-04-01], <http://www.urm.lt/index.php?-90840352>.

NATIONAL IDENTITY AT THE LITHUANIAN ART MUSEUM: TWO VERSIONS OF ART HISTORY

Austėja Čepauskaitė

KEYWORDS: national identity, museum, Lithuanian art of the first half of the 20th century, painting.

SUMMARY

An art museum is not only a space designed for exhibitions and the preservation of cultural heritage, but it is also a place where the collective memory of a community can be preserved. It is also an instrument, which can be used to construct identity. National identity is formed here by separating national schools and by creating an order of exhibits that conveys a certain national message, including the exhibits that create or sustain national images. Because of changes in the political, social and cultural environment and the concurrent changes in the conception of national identity, museum exhibitions have been reshaped to place emphasis on those new focus points that are significant for the definition of identity.

The examples of two exhibitions (of 1988 and 2009) at the Lithuanian Art Museum, which represent two different political epochs, provide ample evidence to the changes in the national “myths” of art history. Until

the restoration of independence, Lithuanian art was divided into Lithuanian and non-Lithuanian art (Vilnius artists of Russian and Polish origin), which provided little exhibition space for the works of non-Lithuanian artists, by leaving only an episodic and “marginal” role to them in the general narrative of art history.

In the new exhibition, attempts to create a more integrated picture of Lithuanian art were made by presenting the works of non-Lithuanian artists in a broader context and by searching for stylistic and thematic links between this art and the Lithuanian art heritage. Simultaneous attempts have been made to recast the canon of the national history of art as a reflection of Western modernism, one that is specifically related to the artistic environment in Kaunas of the 1920s – 1930s. The number of genres represented in those exhibitions differs: in the new exhibition, the number of compositions and portraits is almost equal to the number of ethnic landscapes, the style that was dominant in the Soviet version of art history. Such interpretational slips in art history are witness to the decreasing need to empathise, on the one hand, with Western culture, and on the other hand, with ethnic “Lithuanian” culture.